

ภาคที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปแล้วว่า การจัดการศึกษาเป็นผลสะท้อนจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมที่มีเป้าหมายว่าอยากได้บุคคลชนิดใด และมีคุณภาพอย่างไรที่จะมาช่วยส่งเสริมสังคมให้ดีขึ้น การศึกษาไม่ว่าระดับใดก็ตามที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ เพื่อเป็นโครงการและแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ละยุทธศาสตร์ที่ทึ้นนั้นจะต้องมีการพัฒนาใหม่คุณค่าและประสิทธิผลสอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ในงานวิจัยการวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523 นี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตร

ตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523

ตอนที่ 1 แนวคิด และทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมีผู้ให้คำนิยามไว้มากมาย อาทิ หลักสูตรในลักษณะของเนื้อหาวิชา เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ก่อนที่จะมีการสอน เป็นสื่อกลางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย เป็นกิจกรรมที่จัดให้แกเด็ก เป็นกระบวนการปะทะสังสรรค์ระหว่างนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ และกลุ่มของประสมการณ์โรงเรียนจัดให้แกเด็ก (สังค อุหรานันท์, 2530) ดังนั้นผู้วิจัยจึงยึดเอาคำนิยามที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไว้ดังนี้

สมิทร คุณานุกร (2518) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรระดับชาติ หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนใหม่ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ และหลักสูตรระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่

ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนไม่ว่าจะเป็นภายใน หรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้พัฒนาตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สวัสดี จงกล (2521) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่วางจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ครูผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2521) ได้ให้ความหมายเป็น 4 นัยคือ

1. รายการที่โรงเรียนกำหนดสอนและรวมทั้งวัสดุอื่น ๆ
2. รายวิชาที่จัดสอนให้กับเด็ก
3. รายวิชาที่ทางโรงเรียนจัดสอน
4. การวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนจัดเสนอแนะขึ้นไว้

Taba (1962) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางในเตรียมพลเมือง เพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรพผลผลิตให้แก่ชนชนรุ่นนั้น

Saylor and Alexander (1974) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนลำดับการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายกว้าง ๆ และจุดหมายเฉพาะประชากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

จากคำนิยามหลักสูตรของนักการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดที่วางจุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตร หรือแผนการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้นักเรียน ใฝ่ความรู้ ทักษะและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

2. องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ โดยมีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรไว้หลายท่านด้วยกันคือ

Tyler (1950) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่ามี 3 ส่วนคือ

1. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. กิจกรรมการเรียนการสอน
3. การประเมินผล

Taba (1962) มีความเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมี 3 ส่วนคือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้
3. การประเมินผล

Beauchamp (1975) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสาร

หลักสูตรมี 4 ประการคือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน และ
4. การประเมินผล

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบมาอย่างไร จะต้องมียุทธศาสตร์อย่างน้อย 3 ส่วนคือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และองค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันด้วย

3. ความสำคัญและความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง ทำให้ทราบว่าหลักสูตรดีหรือไม่ดี มีจุดบกพร่องควรจะได้รับแก้ไขตรงไหน หรือควรที่จะพัฒนาปรับปรุงด้านใด เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและผู้เรียน ดังที่ สจ๊วต อูธราพันธ์ (2527) กล่าวว่าผู้ด้อยทอดในการนำอุดมการณ์ของคณะพัฒนาหลักสูตรไปถึงผู้เรียนนั้นได้แก่ ครู และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารที่เกี่ยวข้องทุกระดับการทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่าขั้นตอนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ในการชี้ถึงความสำเร็จหรือล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง

สมิทร คุณานุภกร (2518) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล รวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

กาญจนา คุณานุรักษ์ (2527) กล่าวว่า การทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือแผนงานโดยอาศัยหลักสูตรเป็นสื่อ ซึ่งหลักสูตรและการสอนนั้นจะต้องควบคู่กันอยู่เสมอ

สันต์ ชรรษา (2527) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางที่จะนำหลักสูตรซึ่งเปรียบเหมือนภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การปฏิบัติจะให้ใครและมีประสิทธิภาพเพียงขั้นนั้น บุคคลที่สำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูสอนจะทอการศึกษาและเข้าใจหลักสูตรอย่างตอแก่

จากความคิดของนักการศึกษาคังกล่าวข้างตอสรุปความหมายไควว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำหลักสูตรซึ่งเปรียบเหมือนภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้จะตอปฏิบัติงานที่รับมอบหมายของตออย่างมีประสิทธิภาพควย

4. การพัฒนาหลักสูตร

สุมิตร คุณานุก (2523) ไควกล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรว่าควจะมีลำดับขั้นตอนคังนี้คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521) ไควเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ในระดับทองดิน ไควให้ทองดินมีโอกาสหน้าไปประยุกต์ หรือพัฒนาให้เกิดประโยชน์ เพื่อสนองความต้องการของทองดินไคว ไคววิธีการปรับ ขยายหรือเพิ่ม ไควคือหลักคือ ตอต้องการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระเรื่องไคว เพื่อให้เหมาะสม หรือสนองความต้องการของทองดิน ขอให้เขตการศึกษาหรือคณะกรรมการที่ไควรับมอบหมายให้จกทำนอกเขตผลไปให้กรมวิชาการทราบ แต่ขอให้ยักหลักการที่หลักสูตรวางไว้

Tyler (1950) เสนอแนวคิในการพัฒนาหลักสูตร ไควตั้งค้ำตามพื้นฐาน 4 ประการคือ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบางที่โรงเรียนควจก
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบางที่โรงเรียนควจกขึ้น เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ก้ำหนดไว้
3. โรงเรียนจะจกประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอมีประสิทธิภาพสูง
4. จะประเมินประสิทธิผลของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะคักคินใจไควว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ก้ำหนดไว้

นอกจากนี้ ไทเลอร์ (2527 อ้างใน วิชัย วงศ์ใหญ่) ได้วางรูปแบบโครงสร้างของการพัฒนาหลักสูตร วิธี mean-ends-approach มีขั้นตอนดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว อาศัยแหล่งข้อมูล ด้านสังคมภายนอก ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน คำแนะนำของนักวิชาการ

1.2 กำหนดจุดมุ่งหมาย อาศัยข้อมูล ตรวจสอบและกลั่นกรอง ด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาสังคม

2. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พิจารณาความเหมาะสม บรรลุตามวัตถุประสงค์ และความต่อเนื่อง ตามช่วงลำดับ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3. การประเมินผล พิจารณาความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย

แนวคิดและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นนักพัฒนาหลักสูตร จะต้องกำหนดลำดับขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาไว้อย่างชัดเจน อะไรคือส่วนประกอบที่สำคัญและจำเป็นที่สุดของกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับบุคคลและสังคม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินหลักสูตร ซึ่งตามปกติแล้วหากจะมีการพัฒนาหลักสูตร จะต้องมีการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตรที่ใช้อยู่เดิมเสียก่อน เพื่อจะใช้ข้อมูลในการพิจารณาว่าหลักสูตรเดิมมีข้อดี ข้อเสีย หรือข้อบกพร่องอย่างไร การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำเรื่อง การวิเคราะห์และการประเมินหลักสูตรมาก่อร่างไว้ด้วยกันดังนี้

1. ความหมายของการวิเคราะห์หลักสูตร

Guralnick (1970) ได้ให้ความหมายคำว่า การวิเคราะห์ หมายถึง การแยกแยะ สิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วน ๆ โดยที่ส่วนต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เป็นการแยกส่วนต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการต้องการตรวจสอบส่วนนั้น ๆ โดยละเอียด

สิริพร บุญญานันท์ (2522) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์หลักสูตรไว้ว่า หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น หลักสูตร จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหารายวิชา สื่อการเรียนรู้ วิธีสอน เป็นต้น

แก้วตา คณะวรรณ (2523) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์หลักสูตรไว้ว่า การวิเคราะห์หลักสูตรคือ การแยกพิจารณาหลักสูตรออกเป็น ส่วน ๆ การแยกที่ควรทำได้คือ การแยกพิจารณาส่วนที่เป็นความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ ส่วนที่เป็นสาระความรู้ หรือเนื้อหาวิชา ส่วนที่เป็นวิธีการเรียนการสอน และส่วนที่เป็นการประเมินผลการเรียนของนักเรียน

จากทัศนะของนักการศึกษาดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การวิเคราะห์หลักสูตร เป็นกระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ควรปฏิบัติในกระบวนการของหลักสูตร อันจะเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้นได้

2. จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์หลักสูตร

สิริพร บุญนันท์ (2522) ได้แบ่งการวิเคราะห์หลักสูตรออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อ "อธิบาย" ลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร เช่น หลักการเป็นอย่างไร จุดประสงค์ว่าอย่างไร เนื้อหารายวิชามุ่งเน้นอะไร สื่อการเรียนมีอะไรบ้าง เป็นต้น

2. วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อ "ตัดสิน" ว่าหลักสูตรมีคุณภาพดี เหมาะสมกับการนำไปใช้หรือไม่ มีข้อดีหรือข้อเสียที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

การวิเคราะห์หลักสูตรไม่จำเป็นต้องมีข้อมูลจากการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะผู้วิเคราะห์สามารถวิเคราะห์จากเอกสารหลักสูตรเพียงอย่างเดียว ดังนั้นการวิเคราะห์หลักสูตรจึงทำได้กับตัวหลักสูตรที่ยังวางเสร็จใหม่ ๆ ยังไม่ได้นำออกใช้ หรือหลักสูตรที่กำลังใช้ในปัจจุบัน

แก้วตา คณะวรรณ (2523) ได้ให้ความเห็นว่า การวิเคราะห์หลักสูตร เป็นวิธีหนึ่งของการประเมินคุณภาพของหลักสูตร เป็นการประเมินที่ใช่เกณฑ์ 2 เกณฑ์เป็นส่วนใหญ่คือ ความสมเหตุสมผลของสมมติฐานที่ใช้ในการสร้างหลักสูตรนั้น ๆ และเกณฑ์ความสอดคล้องขององค์ประกอบทั้งสี่ของหลักสูตร

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2527) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์หลักสูตรว่า จำเป็นต้องมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนและแน่นอน เพื่อที่จะได้เลือกใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ให้ถูกต้องเหมาะสม การวิเคราะห์หลักสูตรส่วนใหญ่ที่กระทำกันในปัจจุบันนี้ มีมุ่งเน้นอยู่ 2 ประการคือ การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาการ

เรียนการสอน และการวิเคราะห์เพื่อการประเมินและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

จากทัศนะของนักการศึกษาหอสรุปไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์หลักสูตรมี 2 ลักษณะคือ การจำแนกสิ่งที่เราต้องการรู้จักอย่างมีหลักเกณฑ์ หรือตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ นั้นอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ และเพื่อนำผลของการวิเคราะห์มาพิจารณาเกี่ยวกับคุณภาพ หรือทัศนคติคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร

3. รูปแบบของการวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพนั้น จำต้องอาศัยกรอบแนวความคิด หรือทฤษฎี เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เห็นสภาพของปัญหา และโคเนลยของปัญหาที่เหมาะสม รูปแบบของการวิเคราะห์หลักสูตรจึงนับไควมีความสำคัญ ซึ่งในที่นี้อาศัยรูปแบบของการประเมินหลักสูตรตามแนวทางการจัดกลุ่มลักษณะพฤติกรรมเป็นหลัก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (ภาควิจัยการศึกษา, 2524) เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมดังนี้

1. แบบจำลองที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal attainment model or objective base model) แบบจำลองนี้เน้นจุดมุ่งหมาย เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก แบบจำลองที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ไคแก่ แบบจำลองของ ไทเลอร์ (Ralph W. Tyer) แต่ก็มีบางกลุ่มที่ยึดทั้งจุดมุ่งหมายและผลข้างเคียง (side effect) เป็นหลัก เช่น แบบจำลองตามแนวความคิดของ ครอนบาคและสคริวาน (Cronbach and Surrivan)

2. แบบจำลองการตัดสินคุณค่า (judgement model) เป็นแบบจำลองที่ทองอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า โดยอาศัยเกณฑ์ภายในและเกณฑ์ภายนอก ซึ่งเกณฑ์ภายใน ไคแก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุ ส่วนเกณฑ์ภายนอก ไคแก่ ผลของการบรรลุวัตถุประสงค์ แบบจำลองที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มนี้ ไคแก่ แบบจำลองของ สเตค (Robert E. Stake) และแบบจำลองของ โปรวัส (Provus) เป็นต้น

3. แบบจำลองที่ช่วยการตัดสินใจ (dicision model) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร แบบจำลองที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มนี้ ไคแก่ แบบจำลองของ เวลช (Wayne W. Welch) แบบจำลองซีป (CIPP Model) ของแคเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) แบบจำลองของ แอลคิน (Alkin) และแบบจำลองของ แฮมมอนค (Hammond) เป็นต้น

รายละเอียดของรูปแบบจำลองของการประเมินหลักสูตรนั้นแตกต่างกันไป ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวเฉพาะรายละเอียด รูปแบบที่ 1 แบบจำลองที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลักของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบที่ 2 แบบจำลองการตัดสินใจคุณค่าของ สเตค (Robert E. Stake) เนื่องจากผู้วิจัยจะนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบที่ 1 การประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal attainment model or objective basic model)

ไทเลอร์ (2530 อ้างใน โซติ เพชรชื่น) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรช่วงปี คศ. 1930 ว่า การประเมินเป็นการ เปรียบเทียบข้อมูลที่ไต่จากการปฏิบัติ (performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่ไต่กำหนดไว้ โดยมีความเชื่อว่าถ้าจุดมุ่งหมายที่ไต่ตั้งไว้มีความชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว การประเมินจะดำเนินการไปได้เป็นอย่างดี

ไทเลอร์ มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินนั้นคือ

1. เพื่อตัดสินใจว่า เป้าหมายของการศึกษาที่ไต่กำหนดไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบความสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ ส่วนใดที่ไม่ประสบความสำเร็จก็ทำการปรับปรุง แก้ไข หรือตัดทิ้ง

2. เพื่อประเมินความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ ในอันที่จะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการทางการศึกษาได้ และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการที่จะปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วยได้

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว ไทเลอร์มองเห็นว่าการประเมินหลักสูตร เป็นส่วนของการ เรียน การสอน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรควรจะได้ทำการประเมินในลักษณะที่เป็นการพัฒนา หรือ เพื่อประเมินคุณค่าของหลักสูตร พร้อมทั้งเสนอแนะหลักสำคัญในการประเมินผลไว้ดังนี้

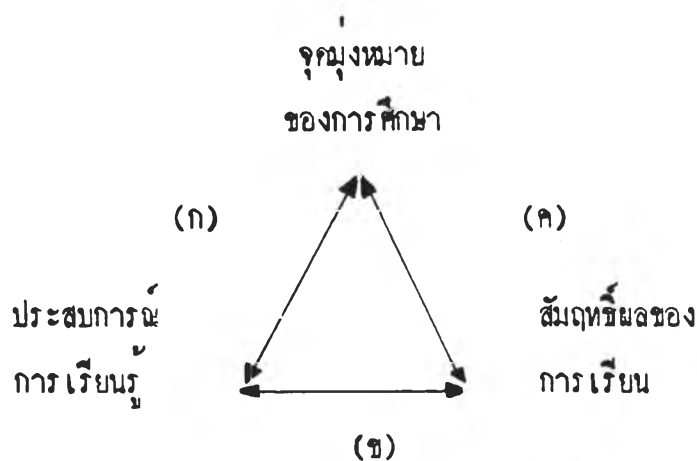
1. ตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความชัดเจน เจาะจง โดยบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ต้องการวัด

2. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา ที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ไต่กำหนดไว้

3. เลือกวิธีการ เรียนและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่วางไว้

4. ประเมิน โดยการตัดสินใจจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

รูปแบบการประเมินหลักสูตร ไทเลอร์ได้เสนอกระบวนการประเมินผล โดยมีจุดเน้น 3 ส่วนคือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสิทธิภาพการเรียนรู้ และสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้ ซึ่งมักจะเรียกกันว่า "Tyler Loop" (สังค อุทรานันท์, 2530) ดังแสดงไว้ในภาพ

จากภาพการประเมินผลในทัศนะของไทเลอร์คือ การเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ซึ่งแทนด้วยสัญลักษณ์ (ก) ← (ค) นั่นเอง อย่างไรก็ตามรูปแบบการประเมินในทัศนะของไทเลอร์ อาจจะประเมินความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายกับประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่บรรจุไว้ในหลักสูตร และประเมินเปรียบเทียบการเรียนรู้ที่ไ้ปฏิบัติจริงกับสัมฤทธิ์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานด้วย

รูปแบบที่ 2 การประเมินผลการตัดสินคุณค่า ตามแบบจำลองเคาน์เทนแนน ของสแตก (Stake' countenance model)

สแตก (Robert E. Stake) ได้เสนอรูปแบบการประเมินผลหลักสูตรอีกแนวคิดหนึ่ง มีลักษณะเชิงบรรยายแบบพรรณนาโวหาร เน้นเกี่ยวกับชนิดของข้อมูล และประเภทของกิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในโครงการเป็นสำคัญ ข้อมูลจากการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. ข้อมูลเชิงบรรยาย (descriptive)
2. ข้อมูลเชิงตัดสิน (judgemental)

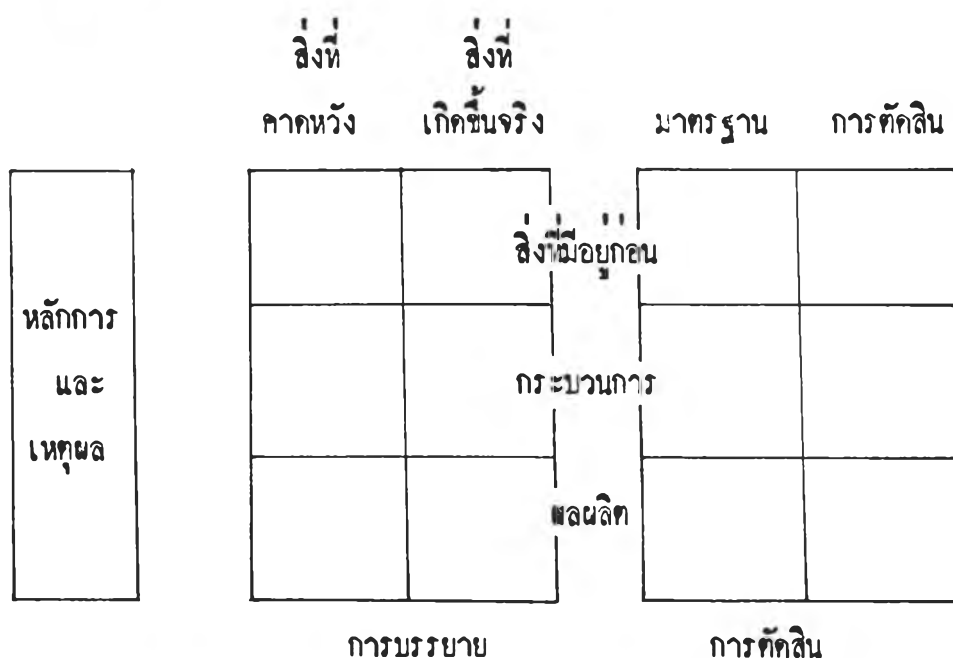
สแตกได้กำหนดกระบวนการของการประเมิน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 อย่างคือ

1. สิ่งที่มีอยู่ก่อน หรือปัจจัยเบื้องต้น (antecedents) เป็นสถานการณ์ที่มีอยู่ก่อนที่จะมีการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับผลผลิต (outcomes) เช่น สภาพการณ์ทั่วไปของนักเรียน

ก่อนเรียน อันได้แก่ ความตึก ประสมการณ้เดิม ความสนใจ ความเต็มใจ เป็นต้น

2. กระบวนการ (transactions) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนกับนักเรียน พ่อแม่กับครูแนะแนว

3. ผลผลิต (outcomes) หมายถึง ความสามารถ ผลสัมฤทธิ์ เจตคติ ผลกระทบต่อการสอนของครู และรวมถึงการประยุกต์หลักวิชา เพื่อให้เข้าใจถึงองค์ประกอบคุณแผนภูมิข้างล่างนี้

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นว่า สเตคโคเน้นการเก็บข้อมูลมาใส่ตารางให้ตรงตามวัตถุประสงค์คือ ข้อที่เป็นการบรรยายและข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ มีรายละเอียดดังนี้

หลักการและเหตุผล (rationale) หมายถึง ปรัชญา แนวคิด และจุดมุ่งหมายพื้นฐานของหลักสูตรหรือโครงการ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่จะมีการปฏิบัติ

ข้อมูลในการบรรยาย ผู้ประเมินจะตองหาข้อมูลเกี่ยวข้องให้ไ้มากที่สุดมี 2 ส่วน (ชนินฐา วิทยาอนุมาศ และัญญา สรรพศรี, 2528) คือ

1. เป้าหมายหรือความคาดหวัง (goal or intents) เป้าหมายที่ครอบคลุมนโยบายทั้งหมด สำหรับการประเมินการศึกษาไม่ควรสนใจเป้าหมายเฉพาะในแง่พฤติกรรมของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วยความคาดหวังนี้ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1.1 สิ่งนำหรือสิ่งที่มียูกอน (antecedence) เป็นสภาพที่มียูกอน ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับผลการเรียนการสอน

1.2 ปฏิบัติการหรือกระบวนการ (transactions) เป็นผลสำเร็จของการกระทำงานเป็นองค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอน

1.3 ผลลัพธ์หรือผลผลิต (outcomes) เป็นผลของโปรแกรมทางการศึกษา

2. สิ่งที่เป็นจริงหรือสังเกตได้ (observations) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพความเป็นจริง มีส่วนประกอบ 3 ส่วนคือ สิ่งนำ ปฏิบัติการ และผลลัพธ์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในภาคการบรรยายนี้ จะดูความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ยู่ก่อน กระบวนการ และผลผลิต โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของตัวแปรในแนวตั้ง ตัวแปรที่เป็นสิ่งที่ยู่ก่อน สัมพันธ์กับตัวแปรในกระบวนการ และผลผลิตหรือไม่ และในขณะเดียวกันจะดูความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ดังภาพ

ตารางบรรยาย

สัมพันธ์เชิงเหตุผล

ความสัมพันธ์เชิงประจักษ์

สัมพันธ์เชิงเหตุผล

ความสัมพันธ์เชิงประจักษ์

ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาค่าของโครงการ ซึ่งอาจใช้เกณฑ์ 2 ประเภทในการพิจารณาคือ เกณฑ์กำหนด และเกณฑ์เปรียบเทียบ
เกณฑ์กำหนด ได้แก่ เกณฑ์ที่นำมาตรฐาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปมากำหนดไว้เป็นเกณฑ์

สำหรับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น คะแนนเฉลี่ยในการสอน ระดับความเป็นอยู่ ค่านิยม ตามที่ผู้
เชี่ยวชาญกำหนด เป็นต้น

เกณฑ์เปรียบเทียบ ได้แก่ การถือเอาผลของวิธีการต่าง ๆ ซึ่งทำเป็นเป้าหมายเดียวกัน
มาเปรียบเทียบกัน หรือเปรียบเทียบผลของโครงการลักษณะเดียวกัน เป็นต้น

ในการปฏิบัติการทั้งเกณฑ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หรือประเมินหลักสูตร อาจใช้หลักการ
หรือข้อตกลงร่วมกัน (ทิตานา แชนมณี, 2520) คือ

1. สิ่งที่คาดหวัง อาจใช้วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายก็ได้
2. สิ่งที่เกิดขึ้น อาจใช้จากการสังเกต การทดลอง การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม
รายงานต่าง ๆ
3. มาตรฐานที่ใช้ อาจใช้กฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญ
4. ที่มาของหลักการตัดสิน อาจใช้ค่านิยมต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ
ต่าง ๆ ก็ได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหรือการวิเคราะห์หลักสูตร ของนักการศึกษาซึ่งที่ไกลาว
มาแล้วจะเห็นว่า ไทเลอร์ เสนอรูปแบบการประเมิน หรือวิเคราะห์หลักสูตร เน้นถึงผลสัมฤทธิ์ที่ตรง
ตามจุดหมายที่ตั้งไว้เป็นหลักคือ ความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายทางการศึกษากับสัมฤทธิ์ผลทางการ
เรียน และนอกจากนั้นเรายังสามารถพิจารณาถึงความสัมพันธ์แต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรก็ได้
ส่วนสเทคเสนอแบบจำลองการสนับสนุนประกอบด้วย 2 ส่วนคือ การบรรยาย และการตัดสิน ส่วน
ของการบรรยายกล่าวถึงความคาดหวัง และสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ทั้งในเรื่องของปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ
และผลผลิต ส่วนของการตัดสินคุณค่าคือ การนำเอาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในส่วนของการตัดสินคุณค่า
คือการนำเอาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในส่วนของการบรรยายไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่เหมาะสมแล้วจึง
ตัดสินคุณค่า โดยแบบจำลองนี้จะเน้นความสอดคล้องและความสมเหตุสมผลของการบรรยาย และ
การตัดสินคุณค่าทั้งเชิงเหตุผลและเชิงประจักษ์ งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ผสมผสานแนวคิดของนักการ
ศึกษาทั้งสองมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช
2523 โดยกำหนดวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรมี 3 ส่วนคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้
3. การวัดและประเมินผล

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นส่วนที่มีความสำคัญมาก เพราะจุดมุ่งหมายจะบอกทิศทางของหลักสูตรว่า จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นลักษณะใด การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรส่วนมากมักกระทำหลังจากที่ไต่ทราบลักษณะสภาพข้อมูลพื้นฐานแล้วว่า ควรดำเนินการแก้ปัญหาและความต้องการของสังคมและของผู้เรียนอย่างไร เมื่อกำหนดทิศทางของหลักสูตรโดยเขียนเป็นจุดมุ่งหมายมาแล้ว จุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็จะเป็นเครื่องชี้แนะต่อการจัดหลักสูตร ตลอดจนการจัดการเรียนการสอน (สังค อุทรานันท์, 2527)

การศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้แตกฉานเป็นสิ่งจำเป็น จะต้องกระทำให้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มชัด ก่อนที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ต้องทำการศึกษาวิจัยและมีลำดับขั้นตอนอย่างไร จนสามารถหลอมรวมเป็นจุดมุ่งหมายใดนั้น ไทเลอร์ (2527 อ้างใน วิชัย วงศ์ใหญ่) กล่าวว่าควรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการคือ

1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้น เพื่อช่วยให้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

การที่เราจะตอบคำถามข้างต้นนี้ได้ จะต้องทำการศึกษามูลฐาน ซึ่งวิชัย วงศ์ใหญ่ (2527) เสนอแนะไว้ว่าอาจจะกระทำได้โดยการ

1. ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่บุคคลอื่นได้กระทำมา หรืออาจจะทำเป็นโครงการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิด และความต้องการทางด้านการศึกษา
2. การศึกษาตัวผู้เรียนเกี่ยวกับธรรมชาติของผู้เรียน ธรรมชาติแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ความต้องการ ความสนใจ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน ตลอดจนความรู้พื้นฐานของผู้เรียน
3. การศึกษาสังคม การศึกษาวิเคราะห์สังคมเกี่ยวกับโครงสร้างของสังคม ความเชื่อ ค่านิยม ปัญหาสังคม ชนบทชนเมือง ประเพณี เศรษฐกิจ
4. การศึกษาและกลั่นกรองขอเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและนักการศึกษา

การศึกษาวิเคราะห์หลักนกรองจากผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการว่า จะจัดสิ่งเหล่านั้นให้มีความเหมาะสม มีคุณภาพอย่างไร มีเกณฑ์อะไรบ้าง

เมื่อใดทำการศึกษาข้อมูลทั้ง 4 ประการแล้ว จึงนำข้อมูลมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และอาศัยเกณฑ์กฎการ เรียนรู้ ประสิทธิภาพ การศึกษา และปรัชญาสังคม มากันกรองเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายที่แท้จริง

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษานั้นได้อาศัยข้อมูลสำคัญ ๆ มาจากหลักการพื้นฐานของคำว่า "อิสลาม" ดังนี้คือ

1. หลักการ

หลักการของหลักสูตรอิสลามศึกษา อันเป็นแนวคิดพื้นฐานหรือปรัชญาการศึกษาของหลักสูตร ซึ่งยึดเอาศาสนธรรมของศาสนาอิสลามเป็นหลักในการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา โดยอาศัยเนื้อหาที่ปรากฏในคำสอนต่าง ๆ จากคัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์

คำสอนตามระบอบอิสลาม ไม่ใช่เป็นศาสนาอย่างเดี่ยวแต่เป็นทั้งวัฒนธรรม กฎหมาย ปรัชญา จริยธรรม ฯลฯ จึงนิยมเรียกอิสลามว่าเป็นระบอบหรือธรรมเนียมแห่งชีวิต

"อิสลาม" มีความหมายว่า การนอบน้อมยอมตนต่อพระผู้เป็นเจ้าโดยสิ้นเชิง หรือหมายถึง สันติก็ได้ มุสลิมคือ บุคคลที่ใ้ระบอบอิสลามเป็นธรรมเนียมแห่งชีวิต (กลีศ สกุลไทย, 2519)

พื้นฐานเบื้องต้นแห่งอิสลามคือ ศรัทธาต่อเอกภาพแห่งอัลลอฮ์ (สุนหา)*

หลักคำสอนหรือหัวใจอิสลาม

วัตถุประสงค์ เพื่อให้มนุษยชาติได้ถึงความสงบสุข และความเจริญก้าวหน้าให้แก่ส่วนตน ชาติ ประเทศ และมวลมนุษยชาติเพื่อนร่วมโลก โดยไม่คำนึงถึงปัญหาทางศาสนา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม หนทางนำไปสู่ความสงบสุข และความเจริญก้าวหน้าตามทัศนะของอิสลามจำต้องผ่านหลักพื้นฐานของอิสลาม 3 ประการ (อาณัติ ฆมานสนิท, 2529) คือ

*สุนหา อาน์เพิ่มคำว่า สุนหนะฮ์วะตะลา ความบริสุทธิ์ และความสูงส่งยิ่งเป็นของพระองค์ คำนี้ใช้เมื่อเขียนาม อัลลอฮ์

1. หลักศรัทธา
2. หลักปฏิบัติ
3. หลักประจำใจ

หลักศรัทธา มุ่งไปที่ความไม่ยี่ดมั่นในวัตถุ หรือหลงใหลอยู่กับความต้องการทางโลกฝ่ายเดียว แต่ตรงกันข้ามสิ่งสูงสุดควรยึดมั่นคือ พระผู้เป็นเจ้า ซึ่งหลักศรัทธา 6 ประการ เป็นพื้นฐานขั้นแรกที่จะต้องปลูกฝังสำหรับเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามให้แน่นแฟ้นที่สุด

หลักปฏิบัติ ท่องสอนให้เด็กรู้จักหลักปฏิบัติต่อพระเจ้า เพื่อก่อให้เกิดหลักคุณธรรมต่าง ๆ 5 ประการอันได้แก่

1. การปฏิบัติอาตวน เป็นการเตือนให้ระลึกถึงหลักศรัทธาทุกประการอย่างมั่นคง
2. การบริจาคทรัพย์ตามศาสนบัญญัติ (ซะกาต) เป็นหลักปฏิบัติของผู้ที่มีทรัพย์สินเก็บเองไว้ครบหนึ่งปีโดยมิได้มีการหมุนเวียน เพื่อนำไปช่วยเหลือสังคมให้แก่บุคคลที่ตกอยู่ในสภาพช่วยตนเองไม่ได้
3. การถือศีลอด เป็นการปฏิบัติเนื่องจากความเชื่อมั่นและศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า และมีผลทางค่านจริยธรรมคือ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเมตตากรุณา มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความอดทนคอย
4. การประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับผู้ที่มีความสามารถจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นคร เมกกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ผลของการปฏิบัติคือหลักสามัคคี สร้างความเข้าใจที่ต่อกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อันจักนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพทางสังคมของมนุษย์

หลักประจำใจ เป็นหลักคำสอนที่สองของหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติ การสร้างคุณธรรมสูงสุด ณ จิตใจ จำต้องผ่านหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติอย่างสมบูรณ์แท้จริง (กรมการศาสนา, 2522)

การศึกษาตามทัศนะของศาสนาอิสลามถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากโดยเรียกร้องให้มุสลิมทุกคนขยันหมั่นเพียร เพื่อศึกษาหาวิชาความรู้ใส่ตัวตลอดชีวิต โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นนรทางศาสนาแต่อย่างเดียว เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญและเน้นหนักในคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Manhood) มีชีวิตในสังคมที่สงบสุข การศึกษาของอิสลาม มุฮัมมัด อะญียะฮ์ อัล-อิบรอฮีม (2521) กล่าวถึงอุดมการณ์ทางการศึกษาของอิสลามไว้ 2 ประการคือ

ประการแรก การศึกษานั้นเท่ากับการทำความรักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า เน้นการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ทุกคนมีโอกาสที่จะศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน และถือว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชายที่จะต้องแสวงหาความรู้

จากบทบัญญัติในอัลกุรอาน เน้นใหม่สุมิตทุกคนเป็นผู้ศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา ทั้งงานการอ่าน การเขียน และคนควา เน้นใหม่มนุษย์ใช้ปัญญาและเหตุผล นอกจากนั้นท่านยังมีอัมมัต (คือลา) **ไม่มีโอวาทหลายตอนเกี่ยวกับการศึกษา อาทิ

"จงศึกษาทั้งแคลู (เปล) จนถึงหลุมฝังศพ"

"ผู้ใดไปเพื่อแสวงหาความรู้ หมายถึง เขาไปในทางของพระผู้เป็นเจ้าจนกระทั่งกลับ"

"ผู้ที่มีความรู้ คือ ทายาทของบรรดาศาสดาทั้งหลาย และศาสดาทั้งหลายใดที่หาความรู้ เอาไว้เป็นมรดกที่เป็นลาอันยิ่งใหญ่ (เสวานีย์ รุจรีระอัมพร, 2522)

ประการที่สอง การศึกษาของอิสลามคือ การศึกษาอบรมให้โอสิระและเชื่อมั่นในตนเอง ในการแสวงหาความรู้และมีเสรีภาพในการศึกษา จัดการศึกษาให้แก่เด็กตามความสามารถทางสติปัญญาที่แตกต่างกันของแต่ละคน

2. ค่านิยมและวัฒนธรรม

หลักการหรือคำสอนทางค่านิยม ถือว่าเป็นธรรมเนียมแห่งชีวิต อันมีระเบียบแบบแผน ใฝ่ทางชนียคัมอันอยู่ในศีลธรรม ความดีงาม รักเพื่อนมนุษย์และเพียบพร้อมไปด้วยขันติธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสุข เพื่อให้ถึงซึ่งศราครภาพ โดยเน้นเป้าหมายของชีวิตไว้ 2 ค่านคือ

1. การทำจิตใจให้สะอาดเกลี้ยงเกลา

2. การปรับปรุงเสริมสร้างสังคม ที่มีรากฐานมาจากหลักการอมตะที่ปรากฏอยู่ใน

อัลกุรอาน และความแบบฉบับของศาสนทูต (อินรอน มะลูลิม, 2524)

ศาสนาอิสลามนั้นไม่ใช่เป็นแต่เพียงคำสอนหรือวัฒนธรรมและไม่ใช่เป็นแต่เพียงรูปแบบของความเชื่อหรือพิธีกรรมเท่านั้น พื้นฐานของอิสลามนั้นมุ่งทางค่านิยม เศรษฐกิจ และรวมถึงการจัดระเบียบในสังคม อันตั้งอยู่บนหลักแห่งความเสมอภาคตามศาสนาอิสลาม (อัล-ญูฮาด, 2518) ชาวไทยมุสลิมในภูมิภาคนี้จะมีวัฒนธรรมส่วนหนึ่งมาจากบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม กับส่วนหนึ่งที่ได้มาจากจารีตประเพณีและการปฏิบัติมาแต่อดีตที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งสองแหล่งจะประสานแนบสนิททำให้ชาวบ้านธรรมดาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ประกอบกับโดยส่วนมากแล้วถือว่าแนวทางปฏิบัติทุกอย่างล้วนมีนัยสำคัญทางศาสนาทั้งสิ้น (อารง สุทธาศาสน์, 2525) การหล่อหลอมรูปแบบ

คือลา อานเต็มว่า คือลัลลอลออะดัยฮิวะลัลลัม หมายความว่า ขอความโปรดปราน และความสันติสุข จงมีแก่ท่าน ไรเมื่อเอ่ยนามท่านศาสดามุฮัมมัด

แห่งพฤติกรรมของมุสลิม ซึ่งมุสลิมทุกคนจะคงปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามดังปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ ซึ่งอัลลอฮ์ทรงประทานไว้ อาทิ

"แท้จริงเจ้าสามารถนำสู่ทางเที่ยงตรงได้คือ ทนทางของอัลลอฮ์"

"สิ่งใดที่รُسูลนำมาให้สูเจ้าจงยึดถือ และสิ่งใดที่ห้ามสูเจ้าก็จงหลีกเลี่ยง"

(เสาวนีย์ รุจิระอัมพร, 2522)

ศาสนาอิสลามเรียกร้องให้สมาชิกในสังคมทุกคน ใ้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมอยู่เย็นเป็นสุข มีความเป็นเอกฉันท์ มั่นคง โดยปราศจากปัญหาทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและอื่น ๆ (อาณัติ นมานสินท์, 2529)

สภาพโครงสร้างทางสังคมของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทั่วไปพอจะสรุปถึงลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นดังนี้ (สุพิศรา ควงพิศรา, 2521)

1. สภาพสังคม ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยทั่ว ๆ ไปเป็นผู้ที่อยู่ยากง่าย มีความมั่งคั่งน้อย ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด ไม่ค่อยกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเองมากนัก สภาพสังคมแบ่งออกเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกที่นับถือศาสนาพุทธ และพวกที่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นอัตราส่วน 20:80

1.1 ภาษา ประชากรส่วนมากกว่า 80% ใช้ภาษามลายูพื้นเมืองในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเขียน การพูด

1.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี ชาวไทยมุสลิมมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกับชาวพุทธหลายประการ เช่น การแต่งกาย ความเป็นอยู่ของครอบครัว เป็นต้น

1.3 การศึกษา นอกจากจะมีโรงเรียนสายสามัญโดยทั่วไปแล้ว ยังมีโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิมนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนทางศาสนาในพอเนาะ เรียนกันโดยไม่มีหลักสูตร และกำหนดเวลา ไม่มีการวัดผลวิชาที่สอนเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม สอนเป็นภาษามลายูและอาหรับ การสอนเน้นหนักเป็นพิเศษทางค่านการปฏิบัติศาสนกิจให้ถูกต้องและเคร่งครัด

2. สภาพทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนมากมีอาชีพกสิกรรม เป็นระบบเศรษฐกิจการเกษตรในชนบท มีชุมชนอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย กิจการค่านอุตสาหกรรมมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากประชาชนประมาณร้อยละ 80 ยังประกอบอาชีพการเกษตร เช่น การทำสวนยาง การประมง ปลูกข้าว และทำสวนผลไม้ เศรษฐกิจภาคใต้ขึ้นอยู่กับการผลิตเพียง 2 ชนิดคือ ยาง และคีนุก

3. สภาพทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจในเรื่องการเมือง มุ่งค้ำเนิน

ชีวิตด้วยความสงบ และเคร่งครัดในศาสนา เชื้อผู้นำทางศาสนาอย่างจริงจัง สภาพเหตุการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันอยู่ในภาวะที่วุ่นวาย โดยเฉพาะกรณีปัญหาชายแดนภาคใต้ แบ่งออกเป็น 4 พวกคือ โจรผู้ร้ายขจรจรก ฆูกการร้าย โจรจีนคอมมิวนิสต์ และพวกแบ่งแยกดินแดน

ลักษณะเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมในส่วนที่สัมพันธ์กับปัญหาการศึกษา พัทยา สายหู (2518) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญ ๆ ไว้ดังนี้

ทางด้านเศรษฐกิจ ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ยังพักอยู่ในเศรษฐกิจการเกษตรชนบท ความต้องการทางการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพด้วยความรู้จากโรงเรียนประถมศึกษาภาคบังคับคงไม่มีความชัดเจนนัก

ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งยังรักษาลักษณะประเพณีท้องถิ่นไว้ชัดเจน โดยเฉพาะในเขตชนบท ทั้งในเรื่องภาษา การแต่งกาย กิริยามารยาท และกิจกรรมหลาย ๆ อย่างในชีวิตประจำวัน เนื่องจากศาสนาอิสลามมีส่วนสำคัญในชีวิตและถือว่า ส่วนของศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมและสังคมของคน มีผลต่อทัศนคติทางการศึกษาของชาวบ้านมุสลิมดังนี้

1. ถือว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้เรื่องศาสนา
2. ความต้องการความรู้เรื่องศาสนาขั้นพื้นฐานของชาวบ้านตามความเข้าใจในประเพณี คือ การอ่านพระคัมภีร์กุรอานได้ รวบรวมมนต์ และปฏิบัติศาสนกิจได้
3. สำหรับผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรหลานมีความรู้แตกฉานยิ่งขึ้น หลังจากมีความรู้ขั้นต้น ก็ส่งบุตรหลานไปศึกษากับโต๊ะครูที่ "ปอเนาะ"
4. คติของมุสลิมถือว่า การศึกษาศาสนาเป็นสิ่งสำคัญการศึกษาในระดับประถมศึกษาภาคบังคับไม่ให้ความรู้เรื่องศาสนาอิสลาม และไม่มีการสอนอาชีพอันใดที่เห็นประโยชน์โดยตรง ผู้ปกครองจึงเรียกร้องให้มีความสำคัญการศึกษาเรื่องศาสนามากกว่าการศึกษาทางโลกในระบบการศึกษา
5. การศึกษาเรื่องศาสนาอิสลาม คัมภีร์กุรอานเขียนด้วยภาษาอาหรับ ผู้รู้ทางศาสนาได้เขียนอธิบายศาสนาเป็นภาษามลายู (อักษรยาวี) คือ ตัวอักษรอาหรับดัดแปลง ทำให้รู้สึกสะดวกในการเทียบเคียงกับภาษาที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน ผู้ปกครองจึงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนศาสนาเพิ่มเติมในหมู่บ้าน อาจทำกันก่อนหลังการเรียนของการศึกษาในระบบ
6. คติทางศาสนาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลคือ ความต้องการให้เด็กมุสลิมเรียนรู้ศาสนาของตน แต่โรงเรียนในระบบไทยไม่เพียงแต่ไม่สอนศาสนาอิสลาม แต่ยังไม่ปลูกฝังความรู้เรื่องศาสนาอื่นแทน จึงทำให้ผู้ปกครองรู้สึกอึดอัดใจ

7. ศักดิ์ทางศาสนาที่ยึดมั่นของมุสลิมในชนบทคือ การห้ามเด็กสาวไกลชิดบุคคลต่างเพศ การที่เด็กหญิงชายต้องไปโรงเรียนรัฐบาลเพื่อรับการศึกษาภาคบังคับ อาจมีเด็กหญิงบางคนที่เป็นสาวเร็วในระยะปีท้าย ๆ ของการเรียน ประสพปัญหาหลักของทางศาสนามุสลิมทำให้ผู้ปกครองเห็นว่าการศึกษาในระบบไทยไม่มีประโยชน์และจำเป็นจริงจังสำหรับผู้หญิง อาจส่งเสริมให้เด็กอยู่บ้านมากกว่าให้ไปโรงเรียน

3. ค่านิยมผู้เรียน

ลักษณะทั่วไปของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม ปรีคา ประพฤตชอบ (2526) ได้กล่าวถึงการศึกษาศาสนาอิสลามว่ามีอยู่ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะแรก เป็นการศึกษาของบรรดามุสลิม หรือผู้ที่มีความศรัทธาในศาสนา โดยเมื่่วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เสริมสร้างศรัทธา และนำเอาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

ลักษณะที่สอง เป็นการศึกษาของบรรดามุสลิมทั่วไปที่ไม่ใช่มุสลิมที่สนใจใคร่รู้หาอิสลามสอนอะไร ศรัทธาอย่างไร หรือปฏิบัติเช่นใด

การศึกษาของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทั่วไปไม่มีการศึกษาทั้งทางศาสนาและความรู้สามัญ สำหรับการศึกษาทางศาสนานั้นมีการสอนอยู่ในชนบท ผู้ปกครองให้การสนับสนุนด้วยความเต็มใจ เพราะเป็นหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนา มุสลิมจะท่องศรัทธาในหลักศรัทธาทั้งแต่เด็กเพื่อให้พื้นฐานที่มั่นคง เป้าหมายอันสูงสุดของการสอนศาสนานั้นเพื่อสร้างศีลธรรมทางศาสนาควบคู่ไปกับการรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางศาสนา (อาลี อีซา, 2520)

การศึกษาเบื้องต้น การศึกษาเริ่มตั้งแต่ในครอบครัวมุสลิมในบุตรหลานเรียนหลักศรัทธาตั้งแต่เริ่มศึกษาทางภาษาเป็นคือ อายุประมาณ 8-9 ขวบ เพื่อวางรากฐานของศาสนาให้แก่เด็ก พ่อแม่จะเป็นครูคนแรกที่ได้ให้ความรู้ทางศาสนาแก่ลูก ๆ ของตน ความรู้ที่ได้แก่ หลักศรัทธาเบื้องต้น การละหมาดประจำวัน การถือศีลอด และการกวดขันการปฏิบัติศาสนกิจ การอบรมนั้นเริ่มด้วยการเขียนแบบ เด็กจะเห็นพ่อแม่ทำละหมาด ถือศีลอด อานุกรอาน และทำพิธีต่าง ๆ ทางศาสนาแบบฉบับนั้นจะสะท้อนไปสู่ความประพฤติและความรู้สึกของเด็ก

ขั้นต่อมาคือ การสอนอานอัลกรุอาน ซึ่งได้แก่ การฝึกอานอัลกรุ-อานให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ (ตัจวีค) ๗ มัสยิดแต่ละแห่ง โดยเมื่อหมามหรือครูประจำชุมชนนั้นเป็นผู้สอน

การศึกษาระดับสูงคือ ระดับโรงเรียนสอนศาสนาหรือปอเนาะ ใช้เวลา 4-5 ปีเป็นอย่าง

น้อย ผิดกันในเรื่องการอ่านอัลกุรอานให้ชำนาญยิ่งขึ้น การศึกษาคำราชาศาสนาแขนงต่าง ๆ เช่น วิชาเทวศึกเกี่ยวกับหลักศรัทธา ยึดมั่นในเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า วิชาตะเซาฟเกี่ยวกับฝึกฝน ค่านิยมใจและค่านิยมจริยธรรม นอกจากนั้นจะมีการเรียนวิชานะฮ์และซารอ์ฟเป็นวิชาเกี่ยวกับหลัก ไวยากรณ์อาหรับ เพื่อให้สามารถอ่านคำราชาศาสนาที่เป็นภาษาอาหรับได้ การศึกษาวิชาชะยาน และมันติกเกี่ยวกับการตีความหมายและเข้าใจในอรรถรสของภาษา และวิชาตรรกวิทยา ซึ่งเป็น วิชาขั้นสูงเกี่ยวกับอัลกุรอาน มีการศึกษาและตีความในวิชาตีชีร์ และการศึกษาวิชาหะคิซ หรือ จริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัดด้วย

ควยอิสลามมีพื้นฐานทางการศึกษาอันเป็นตัวของตัวเองเฉพาะแตกต่างจากระบบอื่น ชาติ อับดุลเราะฆมาน (2529) กล่าวว่าการศึกษานี้ของอิสลามย่อมมีจุดประสงค์ที่ชัดเจน เช่น

1. เพื่อมนุษย์จะใคร่จักตนเอง
2. เพื่อมนุษย์จะใคร่จักพระเป็นเจ้าของเขา
3. เพื่อมนุษย์จะใคร่เข้าใจความหมายของการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้และโลกหน้า
4. เพื่อมนุษย์จะใคร่เลือกสรรวิถีชีวิตที่ถูกต้อง

การศึกษาของอิสลาม เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอันแท้จริงบนหลักการอิสลามนั้น เป็นที่ตกลงกันในบรรดาคณะปราชญ์มุสลิมว่า การศึกษาของอิสลามนี้มีจุดหมาย 5 ทางด้วยกัน (สมาคมมุขามมุสลิมแห่งประเทศไทย, 2519) คือ

1. เพื่อฝึกฝนในค่านิยมธรรม
2. เพื่อดำรงชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม
3. เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา
4. เพื่อการดำรงอยู่ของวิชานั้น ๆ
5. เพื่อฝึกฝนวิชาที่สอนเป็นที่ยึดถือของมนุษย์

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (2527 อ้างใน สจ๊ กุทรานันท์) เสนอแนะว่า หลังจากที่ได้ขมูมมาแล้วก็ใช้ปรัชญาการศึกษาประกอบพิจารณาว่า สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสังคมที่ใคร่ทราบจากการวิเคราะห์ขมูมนั้นควรจัก การศึกษาอย่างไร ใช้แนวคิดดังกล่าวมากำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตร กำหนดทิศทางการ แก้ปัญหาและสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม จุดมุ่งหมายทั่วไปแต่ละข้อที่ใคร่มาจะถูกจำแนก ออกเป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะ ซึ่งเน้นปฏิบัติมากขึ้น และจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนซึ่งเป็นเรื่องของ

การนำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียน

แนวคิดของปรัชญาการศึกษาจะสะท้อนให้เห็นแนวทางการจัดการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่ง สจ๊วต อุทราพันธ์ (2527) ได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาที่มีความเชื่อแตกต่างกันไว้ดังนี้

1. ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) มีรากฐานมาจากปรัชญา 2 กลุ่มคือ ลัทธิจิตนิยม (Idealism) และลัทธิสัจนิยม (Realism)

1.1 ปรัชญาสารัตถนิยมตามแนวของลัทธิจิตนิยม

1.2 ปรัชญาสารัตถนิยมตามแนวของลัทธิสัจนิยม

2. ปรัชญานิรันถนิยม (Perennialism)

3. ปรัชญาพัฒนานิยม (Progressivism)

4. ปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

5. ปรัชญาภาวะนิยม (Existentialism)

6. ปรัชญาวิเคราะห์ (Philosophical Analysis)

การจัดประเภทจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จุดมุ่งหมายที่ทั้งโรงเรียนจะสามารถวัดหรือทดสอบได้ นักจิตวิทยาที่สนใจในพัฒนาการของการทดสอบผลสัมฤทธิ์เชื่อว่า จะสามารถทดสอบพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ของมนุษย์ได้ จุดมุ่งหมายจะกำหนดให้แสดงออกเป็นการกระทำ ความรู้สึก และความคิดของผู้เรียน นักจิตวิทยาการศึกษา บลูมและคณะ จำแนกจุดมุ่งหมายของการศึกษาออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ทักษะที่สลับ เป็นจุดมุ่งหมายที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านความรู้ ความคิดและการแก้ปัญหา ซึ่งแบ่งตามลำดับความซับซ้อนจากน้อยไปหามากตามหัวข้อดังนี้ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

2. จิตที่สลับ เป็นจุดมุ่งหมายที่รวมถึงการเรียนรู้ทางด้านทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล แยกออกเป็นลำดับขั้นต่าง ๆ ดังนี้ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดระบบ การแสดงออก

3. ทักษะที่สลับ เป็นจุดมุ่งหมายทางด้านทักษะในการเคลื่อนไหว การใช้วิถีต่าง ๆ ของร่างกาย ลำดับของทักษะจากง่ายไปสู่ความซับซ้อนในการพัฒนามีดังนี้ การเลียนแบบ การทำตามแบบ การทำอย่างถูกต้อง การทำอย่างต่อเนื่อง การทำเองโดยธรรมชาติ

2. เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดเนื้อหาวิชาเข้าไว้ในหลักสูตรจะคำนึงถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การเลือกและจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่คาดหวังว่าจะใหญ่เรียนมีประสบการณ์อย่างไร ไทเลอร์ (2527 อ้างใน วิชัย วงศ์ใหญ่) ได้เสนอแนะในการพิจารณาเลือกประสบการณ์เรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. นักเรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์
2. กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนพอใจที่จะฝึกปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์
3. กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะช่วยในช่วยความพอใจที่จะฟังปฏิบัติได้
4. กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้ อาจจะนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียวก็ได้
5. ในทำนองเดียวกันกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้เพียงหนึ่งอย่าง อาจตอบสนองจุดประสงค์หลาย ๆ ข้อก็ได้

ระบบการศึกษาอิสลาม สาขาวิชาการที่ปวงประชามุสลิมเห็นพ้องต้องกันว่าวิชาการที่มุสลิมจะต้องแสวงหาตามบทบัญญัติที่มีอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน (อาลี อีซา, 2520) คือ

1. ประเภทที่เป็นพันธกิจอันคือ จำเป็นต้องศึกษาทุกคน เป็นสิ่งจำเป็นต้องเรียนรู้ในการดำรงไว้ซึ่งศาสนา อันได้แก่ การศึกษากฎเกณฑ์ (หุกม) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ (อบาคะฮฺ) การปฏิบัติต่อกัน (มุอามะลาต) และศึกษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน บรรดาผู้ประกอบอาชีพใด ๆ จำเป็นต้องมีความรู้ในงานและรู้งานของงานนั้น เพื่อจะได้ไม่ทำสิ่งที่เป็นสิ่งต้องห้าม (หะรอม) พันธุอันเป็นการเตรียมเพื่อสร้างบุคคลที่ดีที่เหมาะสมจะอยู่รวมกันในสังคมร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติ
2. ประเภทที่เป็นพันธกิจฝ่ายอื่น คือ สิ่งที่สังคมต้องการ เช่น การศึกษาวิชาชีพที่จำเป็นแก่คนทั้งหลาย

เมาว์ละนา มาว์มูเคีย (2522 อ้างใน บัรกีต สยามวาลา) กล่าวถึงระบบการศึกษาแบบอิสลามสอนให้ศึกษามี 3 อย่างคือ

1. ภาควิชาสุตฺกิติน ซึ่งแปลว่า ทน หรือ รากฐานของศาสนา เป็นภาคที่เกี่ยวกับการให้รู้จักอัลลอฮฺ รูถึงเอกภาพของอัลลอฮฺ (เตอาฮฺค)

2. ภาคพิภุ หรือ พิกเกาะสุ เกี่ยวกับเกณฑ์การปฏิบัติ

3. ภาคตะเขวฟู เกี่ยวกับ การควบคุม อบรมจิตใจให้บริสุทธิ์ อัคคาคทออัลลฮอโดย เฉพาะไม่มีสิ่งอื่นเ้ามาเจือปน

จากภาคอสุลคุดิน ซึ่งเป็นภาคของการศรัทธา (อีมาน) เ้ารู้จักพระเจ้า ซึ่งจะตองมี หลักฐาน (คะลิล) ที่แน่นอนมี 2 อย่างคือ

1. จากสติปัญญา เช่น สิ่งปรากฏให้เห็นง่าย ๆ อันไคแก่ ตัวเร้า ดวงอาทิตย์ เป็นต้น
2. จากอัลกุรอาน และอัลหะคิส

การศึกษาเพื่อใหม่สลิมเกิดศรัทธาที่ถูกตอง หรือปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับพระประสงค์ของ อัลลฮอ สิ่งที่จะตองศึกษา (อาลี อีซา, 2520) คือ

การศึกษาชั้นมูลฐาน คือ

1. การศึกษาความมื่ออยู่และคุณลักษณะของพระองค์เท้าที่จะอยู่ในวิสัยของมนุษย์ที่จะ หนีงรู้ไค ตลอดจนพระประสงค์แห่งอัลลฮอ

2. ศึกษาใหญ่ถึงข้อเท็จจริงบางประการที่อยู่บนฐานวิสัยของมนุษย์ แต่เป็นสังขรมที่ อัลลฮอทรงเผยให้ทราบ เช่น อัลลฮอทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าแต่เพียงองค์เดียว มีคุณลักษณะพิเศษ เป็นเอกเทศไม่เหมือนกัน หรือคล้ายกับสิ่งอื่นทั้งปวง อันไคแก่ คุณลักษณะของการไม่มีจุดเริ่มต้น และจุดวสาน เป็นต้น

3. ทราบถึง มะลาอิกะฮอ บรรดาสุล พรหมทั้งหลักศรัทธาอื่น ๆ ที่ปรากฏอย่างละเอียด ในคำสอน (ฮะคิส) ของท่านรซูล (ศ็อลา)

การศึกษาขั้นตอมาคือ

1. การศึกษาธรรมวินัยต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติไคด้วยตนเองอย่างถูกตอง และสมาเสมอ

2. การศึกษาให้เข้าใจถึงความดี ความชั่วตามนัยของอัลลฮอ รวมถึงการดำรงตนอยู่ในสังคม เช่น ค้านส่วนตัว มุสลิมจ้ตองศึกษาให้เข้าใจถึงการอนามัย อาหารการกิน ความสะอาด การแต่งกาย และมารยาทในการพูดจาหักทหาย ค้านสังคม ศึกษาถึงหลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ไคยาก การเผชิญปัญหาต่าง ๆ ในสังคมจ้ตองนำหลักเกณฑ์เหล่านี้มาปฏิบัติไค อย่างถูกตองตามแตกรณี

วิชาความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นวิชาหนึ่งคือ ภาษาตองศึกษา ไคอ่านออกเขียนไค รู้จักภาษาของชาติตนค้เพื่อที่จะสร้างสรรค์หรือแสดงเจตจำนงทออยู่ที่เกี่ยวข้องไค

จากนั้นก็ถึงวิชาความรู้ที่ให้คุณหรือว่ามีคุณค่าแก่เพื่อนมนุษย์โดยตรง เช่น การช่างฝีมือ แพทย์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ฯลฯ ตามแต่ความถนัดและโอกาส สิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล เพื่อจะใช้เวลาให้เกิดคุณแก่สังคม และมีรายได้เลี้ยงชีพของตนอย่างเพียงพอด้วย

การจัดเนื้อหาวิชาของอิสลามนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ซึ่งปริศนา ประพฤติชอบ (2526) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอิสลามไว้ดังนี้

1. วิชาพื้นฐานอิสลาม ซึ่งเป็นการวางรากฐานหลักการอิสลาม ประกอบด้วย
 - 1.1 วิชาหลักการศรัทธา (เทอฮะค)
 - 1.2 วิชาศาสนบัญญัติ (ฟิกฮ์)
 - 1.3 วิชาอัลหะคิม
 - 1.4 วิชาอัลกุรอาน
 - 1.5 วิชาภาษาอาหรับ
2. วิชาชั้นสูง
 - 2.1 วิชามันคิก
 - 2.2 วิชาบาฎาน
 - 2.3 วิชาการอ่านอัลกุรอาน
3. วิชาอื่น ๆ ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของหลักศรัทธา (อีมาน) และความเข้าใจหลักการอิสลาม ประกอบด้วย
 - 3.1 วิชาแพทยศาสตร์
 - 3.2 วิชาสังคมศาสตร์
 - 3.3 วิชาเกษตรศาสตร์

ฯลฯ

การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร สังกัด อุทรานันท์ (2527) ได้เสนอแนะการจัดเนื้อหาสาระของแต่ละรูปแบบของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรที่ยึดสาขาวิชา หรือรายวิชา (designs focused on disciplines/Subjects) อาจจะจำแนกตามลักษณะย่อย ๆ อีกดังนี้ หลักสูตรแยกวิชา หลักสูตรสหสัมพันธ์หรือหลักสูตรสัมพันธ์วิชา หลักสูตรรวมวิชา หลักสูตรแบบแกนวิชา และหลักสูตรแบบบูรณาการ
2. หลักสูตรที่ยึดเอาความต้องการและสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก (designs

focused on individual need and interests) ได้แก่ หลักสูตรที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรประสบการณ์ การศึกษาแบบพิชณาการ การศึกษาในระบบเปิด การศึกษาที่เน้นความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

3. หลักสูตรที่ยึดเอากิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก (designs focused on social activities and problems) ลักษณะเนื้อหาเป็นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพของกิจกรรมและปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ๆ

4. หลักสูตรที่ยึดเอาทักษะทางกระบวนการเป็นหลัก (designs focused on processed skills) เนื้อหาสาระของหลักสูตรส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่กระบวนการปฏิบัติงานในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เน้นใหญ่เรียนได้มีปฏิบัติจริง

5. หลักสูตรที่ยึดเอาสมรรถภาพเป็นหลัก (designs focused an specific competencies) การจัดเนื้อหาสาระเน้นการจัดระบบข้อมูล การกำหนดความรู้เรียงลำดับจากพื้นฐานไปสู่เนื้อหาหลักซึ่ง เน้นการปฏิบัติจนเกิดความชำนาญในการปฏิบัติงานและมีความต่อเนื่องอย่างมีระบบ

การจัดหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา เป็นการจัดเนื้อหาของศาสนาอิสลาม ชั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียนที่มีถือศาสนาอิสลามของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจัดเข้าไปสอนทดแทนเนื้อหาบางส่วนของกลุ่มเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กำหนดเป็นรายวิชา ดังนี้

1. วิชาเอกภาพ
2. วิชาศาสนบัญญัติ
3. วิชาศาสนประวัติ
4. วิชาจริยธรรม
5. วิชากุรอ่าน

บรรดาวิชาความรู้พื้นฐานของอิสลาม ปรีชา ประเพณีชอบ (2526) กล่าวว่าไม่ว่าจะเป็นวิชาหลักการศรัทธา/เอกภาพ (เทอฮัก) ศาสนบัญญัติ (ฟิถฮฺ) ภาษาอาหรับ (รวมอยู่ในวิชา กุรอ่าน) อัลกุรอ่าน จริยธรรม (อัคลาค) ทางกว้างอยู่บนพื้นฐานของหลักการอิสลาม โดยมิใช่วิชา หลักการศรัทธา/เอกภาพ ซึ่งเป็นวิชาเกี่ยวกับเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้าถือว่าเป็นแกนหลักสำคัญที่สุด

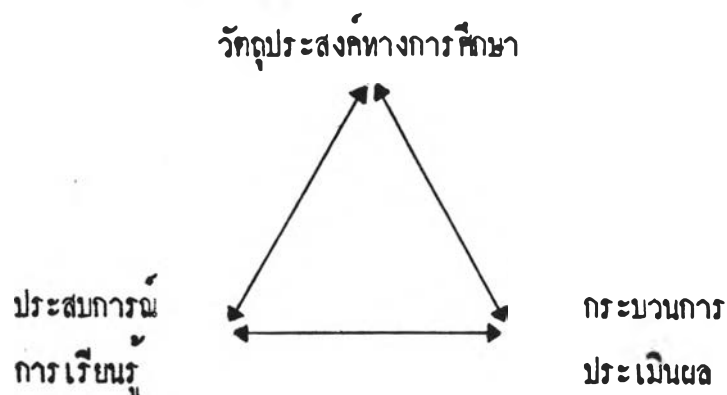
การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ ยังต้องคำนึงถึงการจัดเรียงเนื้อหา ซึ่ง
 รัชย์ วงศ์ใหญ่ (2527) ได้กล่าวว่ามีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ความต่อเนื่อง (continuity) หมายถึง การจัดโดยคำนึงถึงสิ่งที่ต้องเรียนมา
 ก่อน หรือจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับที่สูงขึ้นไป
2. การจัดขวงลำดับ (sequence) หมายถึง การจัดเนื้อหาวิชาโดยคำนึงถึงสิ่งที่
 เกิดขึ้นก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง หรือจากสิ่งที้ง่ายไปสู่สิ่งที้งมีความยาก
3. บูรณาการ (integration) หมายถึง จากข้อเนื้อหาหนึ่งไปยังหัวข้อเนื้อหาหนึ่ง
 ของรายวิชา หรือจากรายวิชาหนึ่งไปยังอีกรายวิชาอื่น ๆ ที้งมีความเกี่ยวข้องกัน

3. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดจุดหมายปลายทางของการศึกษา ส่วนการวัดและประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่บอกให้รู้ว่า ผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ อย่างไร

สุภาพ วาศเขียน และอรพินช โภชนกา (2524) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวัดและประเมินผลทางการศึกษาว่า กระบวนการทางการศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่พึงประสงค์ประกอบด้วยหลักสำคัญพื้นฐานที่สัมพันธ์กัน 3 ประการคือ วัดจุดประสงค์ทางการศึกษา ประสพการณ์การเรียนรู้ และกระบวนการประเมินผล

วัตถุประสงค์ทางการศึกษา เป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการ หรืออุดมคติของสังคม ในอันที่จะส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

ประสพการณ์การเรียนรู้ เป็นสื่อกลางที่จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์

กระบวนการประเมินผล ทำให้ทราบว่าประสพการณ์การเรียนรู้ที่ใดจักดำเนินไปได้มากน้อยเพียงใด เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

องค์ประกอบทั้งสามของกระบวนการทางการศึกษานี้ มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปย่อมจะทำให้กระบวนการทางการศึกษาไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะการประเมินผลนั้น เป็นกระบวนการที่กระทำเพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะสรุปได้ว่าการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการจัดประสพการณ์การเรียนรู้ที่กระทำไปแล้วนั้นประสพผลสำเร็จตามความมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2520) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินว่ามีจุดมุ่งหมาย

เพื่อ

1. บ่งชี้ว่าผู้เรียนมีทักษะความรู้ที่สำคัญเพียงพอหรือไม่
2. เพื่อวินิจฉัยจุดเด่นและจุดค้อยของผู้เรียน
3. เพื่อบ่งชี้ถึงระดับสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของผู้เรียน

การวัดและประเมินผลโดยทั่วไป จินตนา กิจการ (2527) กล่าวว่าจะมีจุดมุ่งหมาย

เพื่อ

1. จัดตำแหน่ง (placement) ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านสติปัญญา ความสนใจ ความถนัด รวมทั้งบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ จึงต้องมีการคัดเลือกประเภทของผู้เรียนว่ามีความสามารถอยู่ตรงระดับไหนของกลุ่ม
2. วินิจฉัย (diagnosis) เพื่อค้นหา ผู้เรียนแต่ละคนเก่งและอ่อนในด้านใด หรือแต่ละวิชามีส่วนตรงไหนบ้างที่เข้าใจชัดเจนและถูกต้องแล้ว หรือมีส่วนตรงไหนที่ยังไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ถูกต้อง
3. เปรียบเทียบ (assessment) เพื่อทราบความเจริญงอกงามของการเรียนในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น การสอบก่อนและหลังเวลาเรียน
4. พยากรณ์ (prediction) เพื่อพยากรณ์ความสามารถของผู้เรียนในอนาคตว่าจะเรียนได้สำเร็จหรือไม่ เช่น การวัดความถนัด เป็นต้น
5. ประเมินค่า (evaluation) เพื่อประเมินคุณภาพของการศึกษา เช่น การติดตามผู้สำเร็จการศึกษาเพื่อการประเมินค่า การให้หลักสูตรหรือการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพเพียงใด

การวัดและประเมินผลวิชาอิสลามศึกษา

การวัดและประเมินผลการศึกษาของอิสลาม ปรีดา ประพฤทธิชอบ (2526) กล่าวว่าในอดีตท่านนบีมุฮัมมัดในสถาบันการศึกษาบางแห่งจะมีการทดสอบและวัดความรู้ของนักศึกษาบ้าง แต่เท่าที่ทราบมายังมิได้เป็นไปอย่างมีมาตรฐานเท่าใดนัก ในบางสถาบันโดยเฉพาะในระดับปอเนาะ การศึกษาก็มิได้มีการวัดผลกันอย่างเป็นทางการเป็นกิจลักษณะ การวัดผลที่มักจะทำกันคือ ใ้ศึกษาตำราเล่มไหนมาบ้างหรือใช้เวลานานกี่ปี การที่มีระยะเวลาศึกษานาน หรือเคยอ่านตำราเล่มไหนมาแล้วมิได้เป็นเครื่องรองรับว่าผู้นั้นจะมีความรู้แตกฉานเสมอไป

มุฮัมมัด อะฎียะฮ์ อัล-อิมรอนี (2521) ได้กล่าวถึง การสอบในการศึกษาของอิสลาม ว่าไม่ต้องการทำการสอบเมื่อสิ้นสุดการศึกษาเหมือนดังเช่นที่ทำกันทุกวันนี้ สมัยก่อนครูเคยมอบใบประกาศเกียรติคุณแก่นักศึกษาที่ศึกษาที่เคหะของนครโดยระบุว่า นักศึกษาค้นคว้าสำเร็จการศึกษาตามวิชาที่กำหนดไว้ ภายใต้การควบคุมของครู โดยไม่มีการสอบแต่อย่างใด จุดประสงค์ของการออกใบรับรอง ก็เพื่อให้เด็กเรียนเกิดความขยันหมั่นเพียร เอาจริงเอาจังในการศึกษาเท่านั้นเอง

พีเชกูร์ กาลามเกษตร (2526) กล่าวว่า การตัดสินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการศึกษา พิจารณาจากความประพฤติโดยกฎศีลธรรมของศาสนา ไม่ใช่ความรู้โดยกฎของการให้คะแนน ฮะดีษได้กล่าวเรื่องนี้ไว้ชัดเจนว่า "ท่านศาสนคานิมุฮัมมัดกล่าวว่า ศาสนาจะสิ้นคามิอมนุษย์ มีความรู้ท่วมทับ แต่เกลือกกลิ้งในบาป"

ขั้นตอนในการประเมินผล

โกวิท ประวาลพฤษษ์ และคณะ (2528) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการประเมินนักเรียนไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 พิจารณาพฤติกรรมที่จะต้องประเมิน โดยพิจารณาว่าถ้านักเรียนมีพฤติกรรมนั้น จะแสดงออกมาอย่างไร

ขั้นที่ 2 กำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับว่ามีพฤติกรรมนั้นจริง

ขั้นที่ 3 เลือกเครื่องมือและวิธีวัดให้เหมาะสมกับพฤติกรรมนั้น

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลจากการวัดผลขั้นที่ 3 มาวินิจฉัยว่านักเรียนมีพฤติกรรมนั้นจริงหรือไม่ ถ้ายังไม่มีพฤติกรรมนั้นน่าจะเนื่องจากขอบเขตของอะไร

การวัดและประเมินผลวิชาอิสลามศึกษาในระบบการศึกษา ระดับประถมศึกษา คำเน้น การตามหลักการวัดและประเมินผลของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2521) ได้กำหนดหลักการประเมินผลการเรียนไว้ 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1. การประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นหน้าที่ของครูที่จะพัฒนา นักเรียนให้มีพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่วางไว้ในหลักสูตร มีการประเมินเป็นระยะ ๆ ดังนี้

1.1 การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้น เป็นการประเมินผลก่อนเรียน ถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องประเมินผลก่อนเริ่มตนการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา ในแต่ละแผนการสอน เพื่อเป็นการสำรวจความรู้พื้นฐานและความพร้อมของนักเรียนว่า ครูควรที่จะเริ่มทำการสอนได้หรือยัง หรือจะเริ่มที่จุดใดก่อน เพราะนักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน

ในด้านความรู้ความสามารถพื้นฐาน ผู้ที่ยังไม่พร้อมจะต้องสอนซ่อมเสริมให้ก่อนที่จะดำเนินการเรียน การสอนต่อไป

1.2 การประเมินความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำ ชั้น เป็นการประเมินผลระหว่างเรียนว่า นักเรียนมีความรู้ความสามารถตรงตามจุดประสงค์ในแผน การสอน และสมุด อศ.ป.02/... หรือการประเมินผลระหว่างเรียน จึงเป็นการประเมินผลเพื่อ ปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ว่าควรจะทำเนิการต่อไปได้อย่างไร

การตรวจสอบจุดประสงค์ใน อศ.ป.02/... เนื่องจากจุดประสงค์บางข้อบางชั้น ในวิชาอิสลามศึกษาจะสอดคล้องกับจุดประสงค์ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูผู้สอนวิชา อิสลามศึกษากับครูประจำวิชาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะต้องพิจารณาและประเมินร่วมกัน

1.3 การประเมินผลปลายภาค/ปลายปี ครูจะต้องประเมินให้ครอบคลุมทุกจุด ประสงค์ ซึ่งอาจจะพิจารณาจุดประสงค์ที่สำคัญ ๆ หรือพฤติกรรมที่นักเรียนพึงมีเมื่อสิ้นภาคเรียนแล้ว เพื่อสรุปผลการ เรียนของนักเรียนเป็นรายภาคเรียนว่ามีผลอย่างไรสำหรับจุดประสงค์ในวิชาจริยธรรม หรือวิชาของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และจุดประสงค์บางส่วนของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ชีวิต ครูผู้สอนจะต้องส่งผลการประเมินไปให้ครูประจำชั้นกรอกในสมุดประจำชั้น (ป.02) เป็น ประจำทุกภาคเรียน การประเมินผลปลายภาคแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ภาคปฏิบัติ เป็นการวัดหรือตรวจสอบพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติ ทนของนักเรียน จึงเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนวัดผลในส่วนนี้ได้ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงการ ปฏิบัติจริงมากที่สุด

ตอนที่ 2 ภาคความรู้ เป็นการวัดความรู้ความคึกของนักเรียน

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน การวัดและประเมินผลวิชาอิสลามศึกษา กำหนดเกณฑ์การตัดสินผลการ เรียนวิชาอิสลามทุกชั้นเรียนมี 3 เกณฑ์คือ

2.1 เวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของวันที่เปิดเรียนทั้งปี

2.2 ยานจุดประสงค์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 โดยให้รวมจุดประสงค์ในแต่ละภาค เรียน แล้วไปรวมเป็นจุดประสงค์ที่นำมาตลอดปี

2.3 ยานการสอบปลายปี โคระคัมผลการเรียนตั้งแต่ 1 ขึ้นไป

หากนักเรียนผ่านเกณฑ์ดังกล่าวถือว่าผ่านวิชาอิสลามศึกษา ซึ่งไม่มีผลต่อการเลื่อนชั้น หรือซ้ำชั้นของนักเรียน แต่ครูผู้สอน (วิทยากรสอนศาสนา) จะต้องจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียน ที่ไม่ผ่านควย

เครื่องมือวัดและประเมินผล

การประเมินผลการศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายทางการศึกษามี 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ ผู้ประเมินจำเป็นต้องรู้จักลักษณะ เครื่องวัดและสามารถเลือกใช้เครื่องมือใดก็ตามความเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ดังรายละเอียดดังนี้

1. การวัดด้านความรู้ ความคิด เนื่องจากความรู้ ความคิดมีพฤติกรรมหลายด้าน การวัดจึงต้องใช้แบบทดสอบวัดพฤติกรรมด้านนั้น ๆ ให้ตรงกับจุดประสงค์ที่ต้องการ (โกวิท ประวาลพฤษ์ และสมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2523)

เครื่องมือวัดความรู้ด้านความรู้ ความคิดที่เหมาะสมคือ แบบทดสอบ

2. การวัดความรู้สึก การวัดความรู้สึกเป็นการยากที่จะตัดสินว่า อะไรคือความเชื่อและความรู้สึกที่แท้จริงของเด็ก ผู้วัดจะต้องพยายามหาวิธีการ เพื่อให้เห็นภาพความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียน วิธีวัดความรู้สึกอาจแบ่งออกได้ 2 วิธีคือ ใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน กับวิธีให้นักเรียนเขียนบรรยายความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง

การใช้เครื่องมือวัดความรู้สึกจึงควรเลือกต่อไปนี้

2.1 แบบสังเกตการณ์ เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ผู้ถูกสังเกตไม่ยอมบอกหรือบอกไม่ได้ การสังเกตจะเก็บข้อมูลโดยที่ผู้ถูกสังเกตไม่ยอมอนุญาตก็เก็บข้อมูลไม่ได้หรือเหตุการณ์ที่จะสังเกตนั้นนาน ๆ เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง ก็ยากที่จะบันทึกได้ตลอดเวลาที่ต้องการ (สุภาพ วาดเขียน, 2525)

เทคนิคการสังเกต เอนก เพ็ชรอนุกุลบุตร (2524) กล่าวว่าต้องประกอบด้วย การมอง รายละเอียดและเครื่องมือบันทึกข้อมูลที่สังเกตได้เพื่อจะได้ผลการสังเกตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเครื่องมือบันทึกผลการสังเกต ได้แก่ ตารางชนิดต่าง ๆ แบบตรวจสอบรายการ และมาตราวัดคุณภาพ เป็นต้น

2.2 การเขียนบรรยายความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง วิธีการนี้ต้องการให้นักเรียนรายงาน ว่า นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบที่กำหนดให้นักเรียนตอบด้วยการเขียน แบบการจัดอันดับคุณภาพ เป็นต้น

3. การวัดด้านการศึกษา การวัดด้านปฏิบัติมีสิ่งที่ควรวัด 2 ประการคือ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานกับการวัดทางด้านพฤติกรรมของนักเรียน (โกวิท ประวาลพฤษ์ และ

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2523)

เครื่องมือที่เหมาะสมกับการวัดค่านี้คือ แบบสังเกต แบบสำรวจรายการ และการจัด

ลำดับคุณภาพ

ตอนที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523

การสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชาวไทยที่มีต่อศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปี 2518 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้มีการสอนศาสนาอิสลามขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา โดยให้เริ่มทำการสอนได้ตั้งแต่วันที่การศึกษา 2519 ทำการสอนนอกเวลาเรียนตามปกติ สัปดาห์ละไม่เกิน 5 ชั่วโมง ดังปรากฏในสำเนาคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ รก 930/2518

การจัดเนื้อหาวิชา สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้เชิญครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์และผู้บริหารมุขีทางศาสนาอิสลาม จำนวน 30 คน ดำเนินการจัดร่างหลักสูตร เสนอกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการอนุมัติให้ใช้หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2519 เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2519

โดยกำหนดให้สอนศาสนาอิสลาม 7 วิชาด้วยกันคือ

1. วิชาหลักการศรัทธา (เตอาฮ์ค)
2. วิชาศาสนบัญญัติ (ฟักฮ์)
3. วิชาศาสนประวัติ (เตอาเรค)
4. วิชาอัลกุรอาน
5. วิชาหลักการอ่านกุรอาน (ทัจวีค)
6. วิชาภาษาอาหรับ
7. วิชาจริยธรรม (อัคลาค)

ปี 2523 เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 พิจารณาเห็นว่า หลักสูตรวิชาศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2519 ไม่สอดคล้องต่อการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 จึงจำเป็นต้องทำการปรับปรุงให้สอดคล้องกัน ในปีงบประมาณ 2523 สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้เชิญผู้บริหารมุขีทางศาสนาหลายฝ่าย อาทิ กรรมการอิสลามประจำจังหวัด คาโต๊ะบูติธรรม ครูสอนศาสนาใน

โรงเรียนมัธยมศึกษา อาจารย์วิทยาลัยครูยะลา อาจารย์จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ครูสอนศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษา และศึกษานิเทศก์ฝ่ายศาสนาอิสลามของสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ร่วมประชุมปฏิบัติการยกร่างหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลามชั้นใหม่ เมื่อวันที่ 21-29 มิถุนายน 2523 หลักสูตรที่จัดทำขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในสาระสำคัญดังนี้

1. เปลี่ยนชื่อหลักสูตรจากหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามเป็นอิสลามศึกษา
2. รายวิชาที่ทำการสอนลดลงจากเดิม 7 วิชาคงเหลือเพียง 5 วิชาที่จำเป็นและเหมาะสมกับเคาระะดับประถมศึกษาคือ หลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม และ กุรอาน
3. ชั้นที่ทำการสอนระดับประถมศึกษาคงเหลือ 6 ปีคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6
4. อัตรเวลาเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาให้ทำการสอนสัปดาห์ละ 6 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 120 คาบหรือ 2 ชั่วโมง จัดเข้าไว้ในหลักสูตรบังคับเรียน โดยกำหนดให้สอนในกลุ่มสร้างลักษณะนิสัยแทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธและจริยธรรม

หลักสูตรอิสลามศึกษาที่จัดทำขึ้นใหม่ได้เอาแนวทางการเรียนการสอนศาสนาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐเปอร์ลิส ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียมาเป็นหลักในการพิจารณาประกอบ เมื่อจัดทำฉบับร่างแล้วเสร็จสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ก็ได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2523

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาอนุมัติประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน 2523 และประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาแทนเนื้อหาบางส่วนของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2526